

«ՀՀ ԿԳՄՄՆ ՄԱՐՏՈՒՆՈՒ Տ. ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱՎԱԳ
ԴՊՐՈՑ»

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝	Պատվի և հանդուրժողականության ձևավորումը դպրոցականների մոտ համագործակցային մեթոդով
Առարկան՝	Դասվար
Աշխատանքի դեկավար՝	Բեյբության Հասմիկ
Ուսուցիչ՝	Ռ. Մկրտչյան
Մարզ՝	Գեղարքունիք
Ուսումնական հաստատություն՝	Լեռնահովիտի Վ. Բարեղամյանի անվան հիմնական դպրոց

Մարտունի 2022

Բովանդակություն

1. Ներածություն.....	3
2. ԳԼՈՒԽ 1 Հանդուրժողականության ձևավորումը դպրոցականների մոտ համագործակցային մեթոդով.....	4
2.1 Հանդուրժողականություն հասկացության էությունը և կառուցվածքը....	6
3. ԳԼՈՒԽ 2 Հետազոտական - փորձարարական դասեր	11
4. Եզրակացություն.....	13
5.Գրականության ցանկ.....	17
6.Հավելված.....	14

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Դպրոցականի անձի բարոյական որակների ձևավորման հիմնախնդիրը միշտ էլ եղել է մանկավարժների ուշադրության կենտրոնում: Հոգեբանական և մանկավարժական աշխատություններում շարադրված բարոյական դաստիարակության հարցերի ուսումնասիրություններն ու վերլուծությունները թույլ են տալիս դպրոցականի մանկության տարիները համարել երեխայի անձնավորության բարոյականային ձևավորման կարևորագույն շրջան: Միջին դպրոցական տարիքում դաստիարակության միջոցով զարգանում են երեխաների բարոյական զգացմունքներն ու համոզմունքները, որոշվում է նրանց բարեկիրթ և հանդուրժողական վարքի դրսևորումները :

Ժամանակակից համաշխարհայնացվող աշխարհում հանդուրժողականությունը, որպես բարոյականային որակ, բազմակոցմանի ուսումնասիրության արժանի խնդիրներից է :

Հանդուրժողականությունը , հանդիսանալով երեխայի անձի ընդհանրական հոգեբանական հատկանիշ , ինչպես , ասենք , քաջությունը, համարձակությունը, հաստատակամությունը և հպարտությունը դրսևորվում է ոչ միայն բնավորության , այլ վարքի տարբեր ձևերում , ընկալումներում , զգացմունքներում, գիտակցության մեջ, խաղերի ընթացքում , հասակակիցների հետ շփվելիս և այլն:

Դպրոցական տարիքի երեխաների բարոյական դաստիարակության և բարոյականային որակների ձևավորման և զարգացման հիմնախնդիրը ներկայումս արդիական է նաև ժամանակակից հասարակությունում ձևավորված առկա իրավիճակով:

Հետազոտական աշխատանքի արդիականությունը.- Ժամակակից արագ զարգացող աշխարհում ,երբ բարոյական արժեքները աստիճանաբար կորցնում են իրենց նշանակությունը, շատ կարևոր է երեխաների մոտ զարգացնել հանդուրժողականությունը, որպեսզի երեխաները կարողանան դառնալ ավելի համբերատար և կարողանան դիմագրավել կյանքում հանդիպելիք փորձություններին:

ԳԼՈՒԽ 1: ՀԱՆԴՈՒՐԺՈՑԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄՈՏ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱՅԻՆ ՄԵԹՈԴՈՎ

1.1 Հանդուրժողականություն հասկացության էությունը և կառուցվածքը

XX դարի երկրորդ կեսի և 21-րդ դարի սկզբի հանդուրժողականության խնդիրը միջազգային բնույթ է կրում, քանի որ դրա դրական լուծումը թույլ է տալիս մեզ բացատրել բազմաթիվ միջազգային և ներպետական հակամարտությունների պատճառները: Հակամարտող կողմերի երկխոսության մեջ փոխզիջումների հասնելը անհնար է առանց փոխադարձ հանդուրժողականությունը: Մարդու հանդուրժողականությունը դիտարկվում է իր յուրաքանչյուր գործընթացում, հատկապես՝ միջազգային հարաբերություններում: Հանդուրժողականություն հասկացությունը ձևավորվել է երկար ժամանակ, և այս գործընթացը շարունակվում է մինչ օրս: Կրելով բազմակողմանի իմաստներ, հանդուրժողականություն հասկացությունը ձգտում է համապատասխանել իրականությանը:

Լատիներեն «toleranten» բառը դարձավ հանդուրժողականություն հասկացության համար սկիզբ, նշանակում է կայունություն, արտաքին փոփոխությունների նկատմամբ ոչ զգայուն վերաբերմունք, և երկար ժամանակ հանդիսանում էր զուտ բժշկական և կենսաբանական տերմին: Եվրոպական տարբեր լեզուներով հանդուրժողականությունը տարբեր լեզվական նշանակություն ունի: Օրինակ, անգլերենում՝ այն օգտագործվում է որպես «համբերատարություն», իսկ որպես բայ «համբերել»: Հանդուրժողականությունը մարդուն բնորոշ հատկանիշ է, որի համար անգլիացիները օգտագործում են տոլերանտ ածականը, ցույց է տալիս, որ անհրաժեշտ է տարբերակել «հանդուրժող» և «համբերատար» բառերը: Գերմաներենում «հանդուրժող» բայը և «հանդուրժողականություն» գոյականը տարբեր ծագման բառեր են այն էլ այն դեպքում որ հանդուրժողականություն հասկացությունը օգտագործվում է միայն մարդու մեկ այլ մարդուն դիմելու դեպքում:

Հանդուրժողականության փիլիսոփայական հասկացությունը բնութագրվում է որպես այլ անձի նկատմամբ հավասարազոր հարաբերություն և որոշում է մարդու տրամադրությունը մյուսի հետ փոխըմբռնման և երկխոսության ժամանակ: Հանդուրժողականությունը ինքնավստահության նշան է և սեփական դիրքերի հուսալիության գիտակցություն, բոլորի համար բաց միտք ունենալու

նշան , որը չի վախենում այլ տեսակետի հետ համեմատությունիցև չի խուսափում :

Հանդուրժողականության գաղափարը սկիզբ է առնում դեռևս Պլատոնից, ով ձևակերպեց այսպես կոչված «հանֆուրժողականության պարադոքսը»: Անսահման հանդուրժողականությունը պետք է հանգեցնի հանդուրժողականությանը անհետացման: Ի վերջո , եթե լինել անսահման հանդուրժող, նույնիսկ անհանդուրժողների նկատմամբ և պատրաստ չլինել պաշտպանել հանդուրժող հասարակությունը անհանդուրժողներից, ապա հանդուրժողները կկործանվեն: Հանդուրժողականության արդիականացման խնդիրները ներկայացված են Բ. Ս. Գերշունսկու հրապարակումներում, որտեղ սահմանվում է պրակտիկային ուղղված ոլորտներ՝ մարդկային հարաբերություններում հանդուրժողականությունը դաստիարակելու նպատակով: Հանդուրժողականության հոգեբանական գաղափարներն ու մոտեցումները ձևավորվել են հետազոտող Թ. Ադորնոյի կողմից: Հանդուրժողականության ձևավորման խնդրի զարգացման որոշ մեթոդական և տեխնոլոգիական նախադրյալներ ներկայացված են հումանիտար մանկավարժության գաղափարներում և մոտեցումներում : Հանդուրժողականության գաղափարի ընդունման և իրագործման միջազգային ժողովրդավարական փորձը արտացոլվել է «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում», որն ընդունվել է 1948 թվականին ՄԱԿ-ի կողմից:

Փիլիսոփա Կարլ Պոպերը հանդուրժողականությունը համարում է հումանիտար և էզալիտար էթիկայի ամենակարևոր սկզբունքը, բայց պատշաճ ձևակերպում է այս սկզբունքը հետևյալ կերպ . «Հանդուրժողականություն բոլոր նրանց , ովքեր հանդուրժում են այն և չեն տարածում անհանդուրժողականություն...»: Մասնավորապես , կարող ենք ասել , որ այս սկզբունքից հետևում է ,որ պետք է հարգել այլ մարդկանց բարոյական ընտրությունը , եթե այդ ընտրությունը չի հակասում հանդուրժողականության սկզբունքին:

Հանդուրժողականության փիլիսոփայական հասկացությունը բնութագրվում է որպես այլ անձի նկատմամբ հավասարազոր անձի հարաբերություն և որոշում է մարդու տրամադրությունը մյուսի հետ փոխըմբռնման և երկխոսության ժամանակ: Միննույն ժամանակ , հանդուրժողականությունը ինքնավստահության նշան է , սեփական դիրքերի հուսալիության գիտակցում , բոլորի համար բաց միտք ունենալու նշան , որը չի վախենում այլ տեսակետի հետ համեմատությունից և չի խուսափում հոգևոր մրցակցությունից:

Մանկավարժության մեջ հանդուրժողականությունը համարվում է ոչ բռնության հիմք՝ որպես համամարդկային սկզբունք՝ մարդու՝ շրջակա աշխարհի և այլ մարդկանց հետ հարաբերությունների կարգավորման մեխանիզմ, մարդկանց և համայնքների միջև որոնք տարբերվում է աշխարհայացքներով, վարքագծով և հաղորդակցության ձևով ստեղծելով ակտիվ համագործակցության տարածություն: Հանդուրժողականությունը սահմանվում է որպես «համաձայնություն, փոխադարձ ծառայությունների պատրաստակամություն» :

Հանդուրժողականությունը բարդ, բազմակողմանի երևույթ է, որը դրսևորվում է մարդու գիտակցված, զգայուն և պատասխանատու ընտրությամբ, իր սեփական դիրքում ու գործունեության մեջ որոշակի հարաբերություններ հաստատելու համար: Մանկավարժության մեջ հանդուրժողականության ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս առանձնացնել առաջին հերթին նրա դինամիկ բնույթը և կրթական միջավայրում դրա զարգացման հնարավորությունները, քանի որ հանդուրժողականության զարգացման պայմանների ստեղծումը պետք է դառնա մանկավարժական խնդիր ևս: Որպես մանկավարժական գործունեության անհատական սուբյեկտ՝ մանկավարժը միաժամանակ հասարակական սուբյեկտ է ով կրում է հասարակական գիտելիքները և արժեքները:

Մանկավարժական հաղորդակցման տակ հասկացվում է մանկավարժի և սովորողների կոլեկտիվի փոխազդեցության հնարների և ունակությունների համակարգը, որի բովանդակություն են կազմում ինֆորմացիայի փոխանակությունը, փոխընթացման, կազմակերպման ուսումնադաստիրակչական ներգործության ցուցաբերումը: Մանկավարժը հանդես է գալիս որպես այդ պրոցեսի ինդիկատոր, կազմակերպում և ղեկավարում է այն: Մանկավարժը առաջին հերթին գործ ունի հասարակության ամենախոցելի խմբի՝ մանուկների հետ: Այստեղ կարևոր է ոչ միայն նրա մասնագիտական հմտությունները և գիտելիքները այլև հաղորդակցման և հանդուրժողականության ունակությունները: Նշում ենք խոցելի, քանի որ շատ հեշտ է ազդեցություն ունենալ նրանց կյանքում: Այստեղ խնդիրն այն է ,որ այդ ազդեցությունը լինի դրական: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ գիտի, որ երեխան անհատ է անկախ բոլոր հանգամանքներից մարդ էակ, հեշտ խոցելի: Յուրաքանչյուրին պետք է վերաբերվել որպես անհատականությունների, օգնել և խրախուսել :

Կրթությունը դառնում է հանդուրժողականության գիտակցության ձևավորման գործընթացում երիտասարդ սերնդի դերակատարը, քանի որ ապագայում ինքն է դառնալու հասարակության բոլոր հետագա հիմնական փոփոխությունների նախաձեռնողը: Հետևաբար, սովորողների մտավոր և անձնական զարգացում որոշող հիմնական կարողություններից մեկը բազմամշակութային աշխարհում մարդու ապրելու և կառուցողականորեն շփվելու պատրաստակամությունն ու ունակությունն է, քանի որ հանդուրժողականությունը անհատի յուրահատուկ բնութագրիչ է:

Մանկավարժ պետք է հասկանա աշակերտի ներաշխարհը: Միայն աշակերտին ընդունելով է ,որ մանկավարժը կարողանում է նրան հասկանալ: Սա ազատում է անհարկի վախից , վրդովմունքից, վշտից, գայրույթից, կանխարգելում է հարաբերություններում հոգեբանական լարվածությունը: Փոխադարձ ընդունումը բացում է ազատ դրսևորումները: Աշակերտը այլևս չի վախենում , որ իրեն սխալ կհասկանան , որ իր վրա կծիծաղեն , որ անզգույշ արտահայտությամբ նա կկորցնի իր հեղինակությունը, և հենց այդ ժամանակ նա դառնում է շրջապատի համար հետաքրքիր , որովհետև նրա սեփական «ես»-ը ազատ արտահայտվելու ժամանակ դառնում է արժեքավոր: Նա սկսում է իրեն հարմարավետ և վստահ զգալ և իրեն պահում է արժանապատիվ կերպով , նրա ինքնագնահատականը և

ինքնադաստիարակությունը բարձրանում են , ինչն էլ ստեղծում է նպաստավոր հոգեբանական պայմաններ նրա ուսուցման և սոցիալազիայի համար: Ինչ-որ իրի արժեքը այն է, ինչպիսին է այն հասարակական պրակտիկայում , և կախված է այն ֆունկցիաներից, որոնք այն կատարում է մարդկային գործունեության ընթացքում: Այս արժեքը որոշվում է իրերի իրական օբյեկտիվ էությամբ, քանի որ դրանք կատարում են միայն այն գործառույթները, որոնք որոշվում են իրենց բնույթով:

Անձի մոտ կրթության մեջ հանդուրժողական հատկանիշների ձևավորման խնդիր դնելիս , անհրաժեշտ է հաշվի առնել տարբեր կրոնական և փիլիսոփայական գիտելիքները հանդուրժողականության տեսքով , ըստ որոնց հանդուրժողականությունը, որպես սոցիալական կարգի սկզբունք, նախ և առաջ հաստատվել է որպես կրոնական հանդուրժողականություն:

Հոգեբանության մեջ հանդուրժողականության սահմանումն ունի այլ իմաստ: Հոգեբանական բացատրական մեծ բառարանում հանդուրժողականությունը ընկալվում է՝ այլ անձանց վարքի ձևերի , հավատքների և արժեքների ազատ ընդունումը, որպես « սթրեսը հանելու միջոց առանց լուրջ վնաս հասցնելու»: Բառարանի հեղինակներն նաև նշում են, որ հանդուրժողականությունը կարող է ունենալ թե դրական , թե բացասական գունավորում:

Հանդուրժողականությունը ներառում է ուրիշների արժեքների էներգետիկ պաշտպանությունը և բազմակարծության ճանաչում ինչպես նաև այն, որ իսկապես հանդուրժող և համբերատար մարդը դեմ կլինի իրենց ազատ արտահայտվելուն միջամտող ցանկացած փորձի: Այնուամենայնիվ, որոշ հեղինակներ օգտագործում են բացասական իմաստով՝ ենթադրելով , որ հանդուրժողականությունը մի տեսակ անբնական զսպվածություն է, մյուսների վարքագծի, հավատալիքների և արժեքների հետ խոնարհությամբ համաձայնելու ձև: Հոգեբանության մեջ հանդուրժողականություն տերմինը սահմանվում է անձի անհատական-հոգեբանական առանձնահատկությունների տեսանկյունից, ինչ-որ բանի նկատմամբ բացասական արձագանքի բացակայություն կամ թուլացում: Հանդուրժողականության հոգեբանական հիմքը արժեքներն են, իմաստները, անձնական մոտեցումները ,որոնք թույլ են տալիս մեզ ձևավորել փոխազդեցության յուրահատուկ ձև և միջանձնային փոխհարաբերությունները, որպես միջանձնային երկխոսություն: Հանդուրժողականության ավանդական մեկնաբանումը սահմանվում է , որպես մյուսի նկատմամբ թշնամանքի զգացողության և իր չհասկացվածության կ գիտակցված ճնշում: Հոգեբանական գրականության մեջ հանդուրժողականությունը սահմանվում է որոշ չափով այլ իմաստով. այլ անձանց վարքագծի, հավատքի և արժեքների ազատ ընդունումը. առանց մարդու հոգեկան լուրջ վնաս հասցնելու սթրեսը հաղթահարելու ունակություն, դիմադրողական վերաբերմունք, վարքային շեղումների հակամարտության, անորոշություն և այլնի նկատմամբ: Հանդուրժողականությունը անհրաժեշտ է տարբեր ժողովուրդների, ազգերի, կրոնների բնութագրիչների համար, որը ինքնավստահության նշան է և սեփական դիրքի հուսալիության գիտակցություն, բաց մտքով գաղափարական միտման նշան, որը չի վախենում այլ տեսանկյունից համեմատվելիս և չի խուսափում

հոգևոր մրցակցությունից: Հանդուրժողականությունը նպաստում է մարդկանց փոխադարձ հասկացվածության և համաձայնության վերաբերմունքի և կողմնորոշումների ամենատարբեր մոտիվների, փոխըմբռնման և ներդաշնակության հասնելու առանց բռնության և արժանապատվության ճնշման:

Ակնհայտ է ,որ տարբեր մշակույթներում հանդուրժողականության ընկալումը որոշվում է տարբեր հիմնարար սկզբունքներով: Արևմտյան քաղաքակրթության արժեքները և նրա ներկայացուցիչների կողմից գնահատված ազատության հասկացությունը և իշխանության ժողովրդավարական իմիջը Արևելյան Ասիայի մշակույթների արժեհամակարգում առաջնահերթություն չունեն: Այնուամենայնիվ , ինչպես շեշտում են հետազոտողները, այդ անհամապատասխանությունները չեն հանգեցնում միմյանց փոխըմբռնման անհնարիտությանը, այլ , ընդհակառակը , կարող են առաջացնել հետաքրքրություն և ցանկություն ճանաչել և հասկանալ մի ուրիշ մարդու , ով նման չէ քեզ: Սոցիոլոգիայում հանդուրժողականության ուսումնասիրության առավել հաճախ հանդիպող ուղղություններն են.

- Ռասայական և ազգային հանդուրժողականություն
- հաշմանդամների նկատմամբ հանդուրժողականություն
- կրոնական հանդուրժողականություն
- սեռական կողմնորոշման հանդուրժողականություն
- քաղաքական հանդուրժողականություն
- կրթական հանդուրժողականություն
- դասակարգային հանդուրժողականություն:

Կարող ենք առանձնացնել հանդուրժողականության ձևավորման փուլերը՝ կապված անձի ինքնանույնականացման հետ, որը հանդիսանում է հանդուրժողականության հոգեբանական ֆենոմենոլոգիայի տարբերակված հասկացության մի մասը.

- Բնական հանդուրժողականություն. Բաց լինել , հետաքրքրություն , վստահություն , երեխային բնորոշ հատկանիշներ են և դեռևս չեն առնչվումնար «Ես» հատկանիշների հետ:
- Բարոյական հանդուրժողականություն. Համբերություն, անդուրժողականություն, կապվում է մարդու արդեն ձևավորված արտաքին <<Ես>>_ի հետ
- Բարոյական հանդուրժողականություն. ընդունում, վստահության, որը կապված է մարդու էության կամ << ներքին Ես>>_ի հետ, որը ձևավորվում է մի շարք արտաքին և ներքին գործոնների ազդեցության ներքո:

Հասարակությունը և աշխարհն ամբողջությամբ պետք է հենվեն հանդուրժողականության վրա՝ որպես հիմնարար համընդհանուր սկզբունքի: 21_րդ դարի սկզբում առավել հատուկ նշանակություն է ձեռք բերել հանդուրժողականության էթնիկ, ռասայական և դավանաբանական բաղադրիչները:

Հանդուրժողականություն հասկացության ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս բացահայտել նրա իմաստը, առանձնացնելով նրա էթնիկական_ բարոյական կողմը մարդկային այնպիսի հատկանիշների , կարողությունների միջոցով ինչպիսիք են համբերատար, ոչ թշնամական վերաբերմունքը այլ մարդկանց հայացքների, համոզմունքների, կարծիքների, հետաքրքրությունների և պահվածքի նկատմամբ, միևնույն դեպքում փորձում է առանց ուժի գործադրման հասնել փոխըմբռնման և տարբեր տեսակետների համաձայնեցման, հետաքրքրությունների համոզման: այստեղ կարևոր է ընդգծել որ չնայած հասկացության բազմիմաստության, հասարակական գիտակցության մեջ համբերատարություն կատեգորիայում ընդգծված է դրա պասիվ ուղղվածությունը: Էթիկայի բառարանում <<հանդուրժողականությունը բարոյական որակ է , որը բնութագրվում է այլ մարդկանց վարքագծի, շահերի, հավատալիքների, համոզմունքների սովորությունների նկատմամբ հանդուրժողակա վերաբերմունքով>> այն արտահայտվում է տարբեր շահերի և տեսակետների փոխըմբռնման և ներդաշնակության հասնելու ցանկությամբ՝ առանց ծայրահեղ ճնշումը կիրառելու , հիմնականում բացատրության և համոզման մեթոդների կիրառմամբ:

Դա այլ անձի նկատմամբ հարգանքի ձևն է ճանաչելու նրա սեփական համոզմունքները ունենալ իրավունքը այն բանի համար որ նա տարբեր է ինձանից: այս սահմանումը ենթադրում է հանդուրժողականություն ազգերի, ցեղերի ,գույնի, սեռի ,սեռական կողմնորոշման , տարիքի, հաշմանդամության, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ կարծիքի, ազգային կամ սոցիալական ծագման, սեփականության և այլնի հանդեպ: բացահայտելու հանդուրժողականության հայեցակարգի էությունը, հիմնված հանդուրժողականության տարբեր սահմանումների վերլուծության վրա , մենք որոշում ենք ուսումնասիրվող երևույթի հիմնական հատկանիշները, ըստ որի հանդուրժողականությունը հետևյալն է.

- Մտքի , քաղաքական, կրոնական, էթնիկական և այլ հայացքների բազմազանության ընդունելի լինելու և արդարացի գոյության ճանաչում:
- Այլ անձի իրավունքների և ազատությունների այդ թվում՝ մեկ այլ անձի սեփական հավատալիքների, ուրիշներից տարբերվելու իրավունքի, ակտիվ ճանաչում:
- Հարգալից համբերատար վերաբերմունք, այլ մարդկանց կարծիքների , համոզմունքների, վարքագծի նկատմամբ
- Թույլ տալ մարդկանց բաց արտահայտել իրենց մտքերը:
- Մյուսի մկատմամբ փոխըմբռնման և երկխոսության տրամադրվածություն
- անհամատեղելի կարծիքների, շահերի, տեսակետների ներդաշնակության հասնելու ցանկություն, հիմնականում հստակեցման և համոզման մեթոդների միջոցով
- ձեռնպահ մնալ ուժ գործադրելուց՝ կանխելու այլ անձանց կամ մարդկանց խմբի տեսակետները, համոզմունքները վարքագծի շեղումները

- Ուրիշների արժեքների պաշտպանությունը, բազմակարծության և ժամանակակից հասարակության բազմազանության ճանաչումը
- Ինքնագոհ անհատի ակտիվ կենսական և բարոյական դիրքորոշում:

Հանդուրժողականությունը ցույց է տալիս այն ուղիները, որոնք հնարավոր են դարձնում հաղթահարել հասարակության մարդկային էությանը բնորոշ այնպիսի երևույթներ, ինչպիսիք են բռնությունը, անհանդուրժողականությունը, օգնում է լուծել միջանձնային հարաբերությունների հանդուրժողականության և անհանդուրժողականության դիալեկտիկայի հարցը:

Առաջին հայացքից պարզ է. պետք է *հանդուրժել* այն, ինչն օրենքով թույլատրելի է, ինչը մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների շրջանակներում է և *չհանդուրժել* այն, ինչը այդ իրավունքներն ու ազատությունները ոտնահարում է: Սակայն, երբ բախվում են ազգային ավանդույթները և օրենքը, խնդիրը բարդանում է, քանի որ ավանդույթներն ազգային ինքնությունը պահպանելու լավագույն միջոցներ են: Այս դեպքում, օրենքներն ընդունելիս օրենսդիր մարմինները պետք է հանդուրժողականություն դրսևորեն, քանի որ կայացված որոշումները (ի տարբերություն շարքային քաղաքացիների) ազդում են ամբողջ հասարակության վրա, օրենքի սահմանները պահպանելը բարդանում է, քանի որ հասարակությունը, օրենքի ոտնահարման դեմ անհանդուրժողական գտնվելով հանդերձ, պայքարում է հանուն ազգային ավանդույթների պահպանման^{[12][13]}:

Անհանդուրժողականությունը սոսկ քննադատություն չէ, և ոչ էլ, հանդուրժողականությունը՝ հարմարվողականություն: Երբ քաղաքական այրերը իրենց հրապարակային գործողություններով վտանգում են երկրի հեղինակությունը, անգամ՝ գոյությունը, սպա հանդուրժողականությունը անհանդուրժողականությունից վերածվում է քաղաքացիական անհնազանդության:

« Մենք չենք ուզում, որպեսզի մեր երկիրն ինքնակոչ նախագահ ունենա, և այս թեման բարձրաձայնելու ենք անընդհատ: Մա չի նշանակում, որ մենք ունենք անձնական խնդիրներ կոնկրետ անձի հետ, այլ ընդամենը սկզբունքային մոտեցումների կրող ենք և կարծում ենք, որ երկրում պետք է գործեն օրենքն ու ժողովրդի կամքը:

Այսպիսով կարող ենք ասել ,որ մարդ , անկախ իր մասնագիտությունից, տարիքային խմբից պետք է ունենա հանդուրժողական վերաբերմունք մարդկանց , գաղափարների նկատմամբ : Ավագ սերնդի կողմից կրտսեր սերնդի մոտ հանդուրժողականության ձևավորումը կնպաստի հետագայում տարբեր բնագավառներում ունենալ համբերատար , հանդուրժող մասնագետներ:

ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտական աշխատանքս կատարել եմ Գեղարքունիքի մարզի Լեռնահովիտ գյուղի Վ. Բարեղամյանի անվան հիմնական դպրոցում՝ 4-րդ դասարանում:

Փորձարարական հետազոտությունը իրականացրել եմ «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի շրջանակներում:

«Ես և շրջակա աշխարհը» առարկան դասավանդվում է դպրոցում շաբաթական երկու ժամ, երկու կիսամյակով: Աշակերտները ծանոթանում են երկրագնդի բնության, մեզ շրջապատող նյութերին և մարմիններին, մարդ և բնություն փոխհարաբերությունների: Դասընթացքի ընթացքում երեխաները ծանոթանում են մեր հայրենիքի՝ Հայաստանի Հանրապետության պատմության, աշխարհագրության հետ, սովորում են ՀՀ մարզերը իրենց մարզկենտրոններով, ընկալում են պետական խորհրդանիշները և նրանց խորհուրդը: Սովորում են սիրել և գնահատել հայրենիքը, նրա պատմությունը և հուշարձանները:

Խմբի նկարագիր

Հետազոտական աշխատանքի համար ընտրվել է չորրորդ դասարանը, որտեղ սովորում են իրարից շատ տարբերվող, բավականի հաճախ կոնֆլիկտային իրավիճակներում հայտնվող երեխաներ: Դասարանում սովորում է 5 երեխա, որոնցից երեքը տղաներ են, իսկ երկուսը աղջիկ: Աշակերտներն ունեն տարբեր ընդունակություններ, վարք և հետաքրքրասիրություններ: Երկու աղջիկները ունեն

բարձր ընդունակություններ, աշխատասեր են , պարտաճանաչ: Տղաներից մեկ շատ ակտիվ է և շարժուն, նրան դասով հետաքրքրելը բավականին դժվար է: Դասարանում սովորում է նաև ԿԱՊԿՈՒ աշակերտ, ով ունի թույլ մտավոր հետամնացություն և հենաշորժական համակարգի խանգարում:

Հետազոտության նպատակը դասարանում հանդուրժողականության մթնոլորտի ձևավորումն էր, համագործակցության մեթոդով երեխաների մոտ համբերատարության արժևորումը և պրակտիկայում կիրառումը:

Փորձարարական դաս

Դասի ընթացքում երեխաները պիտի կատարեին խմբային աշխատանք, որտեղ յուրաքանչյուր աշակերտ պիտի ունենար իր դերը: Աշխատանքի ընթացքում երեխաները համագործակցելով իրար հետ կատարեցին աշխատանքի բաժանում՝ ներառելով նաև ԿԱՊԿՈՒ երեխային՝ նրա համար իր ունակությունների և կարողությունների չափով առաջադրանք ստեղծելով:

Երեխաները կարողացան աշխատանքի բաժանումը այնպես կազմակերպել, որ բոլոր մասնակիցները ստացան առաջադրանքներ, որոնք կարող էին կատարել, և որոնք իսկապես հետաքրքիր էին իրենց համար : Մեծ ոգևորվածությամբ լավ երաժշտական տվյալներ ունեցող աշակերտները կատարեցին ՀՀ օրհներգը, իսկ ԿԱՊԿՈՒ աշակերտը իր երկու ընկերների հետ պատրաստեցին ՀՀ դրոշը և գերբը:

Եզրակացություն

Հետազոտական աշխատանքը ցույց տվեց, որ երեխաները, եթե նրանց հետ տարվում է ճիշտ հոգեբանական, մանկավարժական աշխատանք , հասկանում են հանդուրժողականության իմաստը և արժեքը , կյանքում ավելի համբերատար և ներողամիտ են դառնում: Սովորում են հարգել դիմացինին անկախ նրա ֆիզիկական

վիճակից, արտահայտած կարծիքից, կրոնական, ազգային, ռասայական պատկանելիությունից:

Հավելված 1

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆ

Ուսուցիչ՝ Ռ. Մկրտչյան

Առարկան	Ես և շրջակա աշխարհը	Ամսաթիվ	Կիսամյակ	2	Դասարան	4
Թեմա՝	Մեր պետականության խորհրդանիշները					
Օգտագործվող նյութեր՝	Պաստառներ, գունավոր թղթեր, դասագրքեր, սուսինձ, մատիտներ,					
Դասի նպատակը՝	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ծանոթանալ ՀՀ պետական խորհրդանիշների հետ: 2. Ներկայացնել ՀՀ օրհներգը: 3. ՀՀ դրոշմը, Բացատրել գույների նշանակությունը: 4. Ծանոթանալ ՀՀ գերբի հետ: 					
Ուսուցման արդյունքները, որոնք կփաստեն ,որ ուսուցումը տեղի ունեցավ						
Վերջնարդյունքները	<ol style="list-style-type: none"> 1. Կարողանան թվարկել ՀՀ խորհրդանիշները: 2. Կարողանան կատարել ՀՀ օրհներգը: 3. Բացատրեն դրոշմի գույների նշանակությունը: 4. Կարողանան բացատրել գերբի նշանակությունը: 					

Գործողությունները (Ժամ/տևողություն)	Ուսումնական գործունեություն <i>Աշակերտներ</i>	Ուսումնական գործունեություն <i>Ուսուցիչ</i>	Հարցադրումներ	Կիրառվող մեթոդ
<p>Ներկա-բացակա</p> <p>Խթանման փուլ 5ր</p> <p>Իմաստի ընկալման փուլ /10 րոպե/</p> <p>Հետազոտական աշխատանքի փուլ /15 ր/</p> <p>Կշռադատման փուլ /10 ր/</p>	<p>Գրատախտակին ամրացված նկարներից առանձնացնում են ՀՀ դրոշմ, գերբը</p> <p>Կազմում են խումբ, կատարում են աշխատանքի բաժանում</p> <p>Կատարում են իրենց սովորածի ամփոփում</p>	<p>Գրատախտակին ամրացնում է տարբեր պատկերներ, որոնց թվում կլինեն նաև ՀՀ դրոշմ և գերբը:</p> <p>Հարցերի միջոցով ծավալում է բանավեճ տեքստի բովանդակության վերաբերյալ</p> <p>Խմբերին տալիս է առաջադրանքներ՝ առաջին խումբը ներկայացնում է ՀՀ օրհներբը, երկրորդ խումբը ներկայացնում է դրոշմ և գերբ նկարված կամ պատրաստած:</p> <p>Բացատրում է նոր դասը: Տալիս է</p>	<p>ին՝չ սովորեցի այսօր ես</p> <p>Ինչպե՞ս կարող եմ օգտագործել իմ գիտելիքները:</p>	<p>ԳՈՒՍ</p> <p>Գրավոր կամ բանավոր շրջանագծի մեթոդ</p> <p>Քառաբաժան մեթոդ</p>

		տնային հանձնարարություններ		
--	--	-------------------------------	--	--

Հավելված 2

ԴԱՍԻ ՊԼԱՆ

Ուսուցիչ՝ Ռ. Մկրտչյան

Առարկան	Ես և շրջակա աշխարհը	Ամսաթիվ	Կիսամյակ	2	Դասարան	4
Թեմա՝	ՀՀ մարզերն ու քաղաքները					
Օգտագործվող նյութեր	Պատկերներ, քարտեզ, թղթեր, դասագրքեր, մատիտներ,					
Դասի նպատակը՝	1. Ծանոթանալ ՀՀ մարզերի հետ, 2. Ներկայացնել մարզկենտրոնները, 3. Ծանոթանալ ՀՀ խոշոր քաղաքների հետ:					
Ուսուցման արդյունքները, որոնք կփաստեն ,որ ուսուցումը տեղի ունեցավ						
Վերջնարդյունքները	1. Կարողանան թվարկել ՀՀ մարզերը 2. Կարողանան քարտեզի վրա ցույց տալ մարզերը 3. Կարողանան նշեն մարզկենտրոնները					

Գործողությունները (Ժամ/տևողություն)	Ուսումնական գործունեություն <i>Աշակերտներ</i>	Ուսումնական գործունեություն <i>Ուսուցիչ</i>	Հարցադրումներ	Կիրառվող մեթոդ
Ներկաբացակա /5ր/ Խթանման փուլ 5ր Իմաստի ընկալման փուլ 10 ր	Վերհիշում են դասը, պատասխանում են ուսուցչի հարցերին: Ներկայացնում են թե ,որ մարզում են իրենք ապրում, անում են համեմատություններ	Ստուգում է տնային առաջադրանքները: Հարցերի միջոցով բացահայտում է դասի յուրացվածության մակարդակը	Ո՞ր մարզում ենք մենք ապրում: Ո՞րն է մեր մարզի մարզկենտրոնը: Քանի մարզ կա ՀՀ_ում: Որն է ՀՀ ամենափոքր մարզը:	Մտագրոհի մեթոդ Քառաբաժան մեթոդ
Հետազոտական աշխատանքի փուլ /15 րոպե/	Կազմում են խումբ, կատարում են աշխատանքի բաժանում;	Խմբի անդամներին տալիս է ընդհանուր առաջադրանքը և առաջարկում կատարել ինքնուրույն դերաբաշխում :		Խմբավորման մեթոդ Հինգրուպեանոց շարադրանքի մեթոդ
Կշռադասման փուլ, ավարտ /10 ր/	Լսում են նոր դասը, նշում են տնային հանձնարարությունները	Բացատրում է նոր դասը , տալիս է տնային աշխատանքներ		

Գրականության ցանկ

1. [Microsoft Word - banber155 4.doc \(ysu.am\)](#)
2. Асмолов А.Г., Толерантность: различные парадигмы анализа // Толерантность в общественном сознании России. М.: Смысл, 1998,
3. На пути к толерантному сознанию. М., 2000
4. Карандашев В. Н., Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. СПб., 2004
5. Юнг К.Г., Конфликты детской души, Пер. с нем. — М.: Канон, 1997. (История психологии в памятниках).
6. Сонин В.А. Психолого-педагогический анализ профессионального менталитета учителя// Мир психологии. 2000. — №2.
7. Олпорт Г., Личность в психологии. СПб., 2004
8. ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ 8-րդ դասարանի դասագիրք [ԳԼՈՒԽ 2 ԴԱՍ 17. ՀԱՆԴՈՒՐԺՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ](#)
9. http://noravank.am/arm/issues/detail.php?ELEMENT_ID=5116